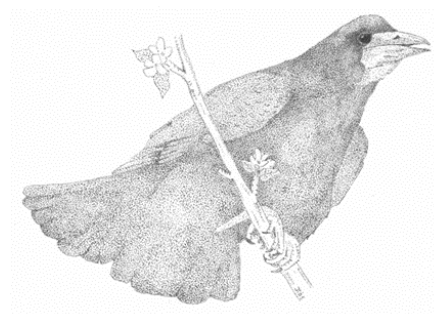

Weidevogelbescherming rond Zutphen

2022

Frans Parmentier

Vogelwerkgroep Zutphen e.o.

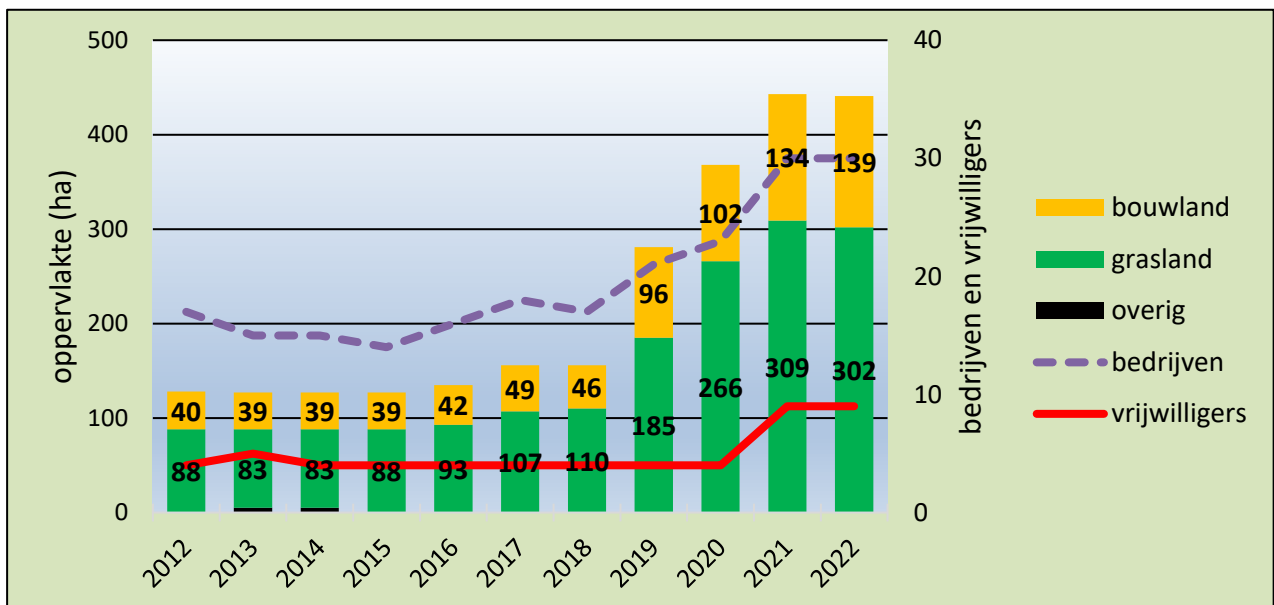
Weidevogelbescherming rond Zutphen

2022

De weidevogelgroep Zutphen is in 2022 op sterkte gebleven. Gerrie Nijenhuis, Fons en Jos Roording doen de Voorsterklei en het buitengebied van Warnsveld en Zutphen inclusief enkele percelen bij Vorden. Coördinator Frans Parmentier heeft de Tichelbeeksewaard geïnventariseerd en samen met Ad van Heuven de nesten opgezocht op de Tondensche Enk en bij twee bedrijven bij Voorst. Met name Jos en Ad hebben begeleiding gegeven aan Saskia Bender, Shirley te Brinke, Ineke Blankesteyn en Jacqueline Krajenbrink die nesten zochten bij een bedrijf bij Vorden. Fons inventariseert de op daken broedende scholeksters in Zutphen en Warnsveld. Dit jaar is dat ook voor het eerst gedaan door Rob van Swieten, Margriet Heuvelink en Ad op het bedrijventerrein De Mars. In dit rapport doe ik verslag van het weidevogelwerk en van de tellingen van de dakbroeders.

Omvang

In 2022 is de beschermde oppervlakte met 2 ha afgenomen tot 441 ha terwijl het aantal bedrijven op 30 is blijven staan (figuur 1). Toch hebben er wat wisselingen plaats gevonden. Zo zijn percelen afgevallen bij Harfsen (andere boer en door vogels verlaten na het agrarisch 'opknappen') en bij de Berkel (nu zonnepark). Maar daarnaast zijn er ook nieuwe percelen bij Vorden, op de Voorsterklei en bij het natuurgebied IJzerhorst bijgekomen.

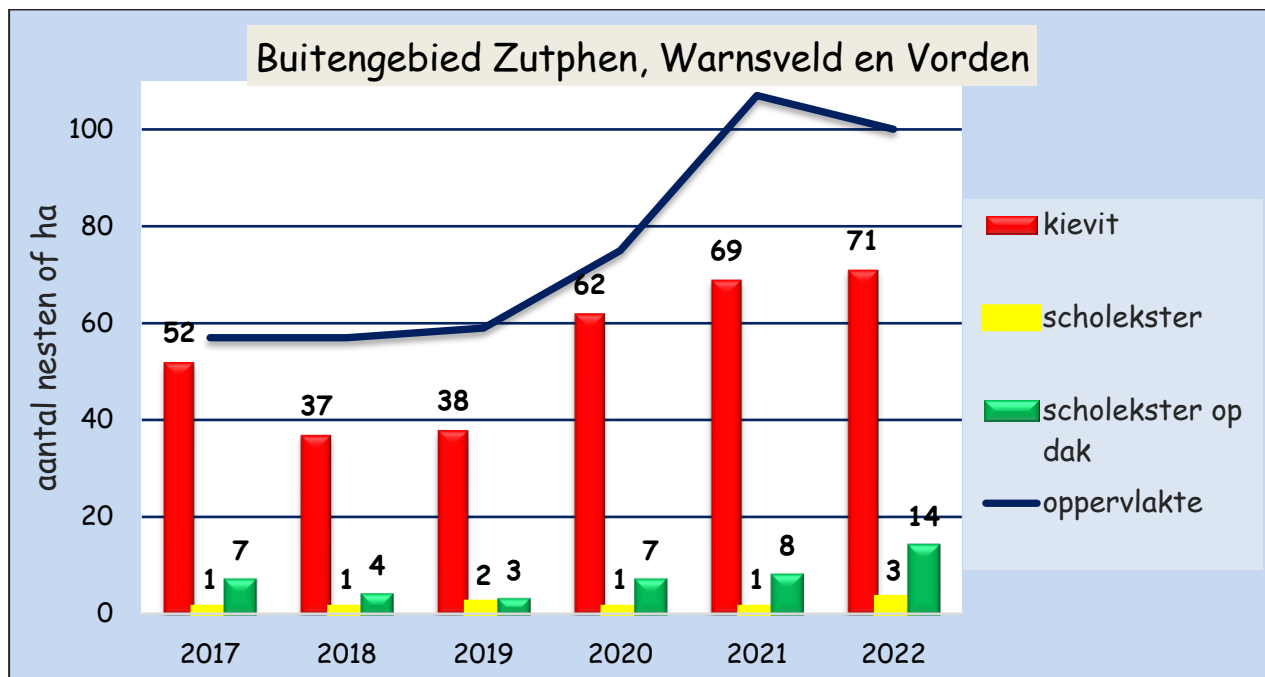

Figuur 1. De oppervlakte van de bij weidevogelbescherming betrokken gras- en bouwland en het aantal bedrijven en vrijwilligers 2012-2022.

Het werkgebied is op te delen in vier deelgebieden: Buitengebied Warnsveld, Zutphen en Vorden, de Voorsterklei, de Tichelbeeksewaard en de Tondensche Enk/Voorst. Hieronder bespreken we de nestvondsten en broedresultaten per deelgebied. In bijlage 1 staat een overzicht van alle gevonden legsels 2012 - 2022. In bijlage 2 zijn de nestvondsten voor 2022 per bedrijf uitgesplitst.

Buitengebied Warnsveld, Zutphen en Vorden

In het buitengebied van Warnsveld, Zutphen en Vorden ten oosten van de IJssel zijn de nesten beschermd op 45 ha mais- en graanland en 62 ha grasland. Fons c.s. hebben weer de bescherming rond het particuliere natuurterrein De IJzerhorst opgepakt. Het damesgroepje heeft nesten gevolgd op het bedrijf Abbink bij Vorden. Naast het overzicht van de legsels op gras- en bouwland, besteed ik in dit hoofdstuk apart aandacht aan de vogels langs de Berkel en op de IJsbaan.

Figuur 2. De oppervlakte en het aantal legsels van kievit en scholekster in het buitengebied van Warnsveld, Zutphen en Vorden. Ook is het aantal op daken broedende scholeksters weergegeven.

Bouwland en grasland. In 2022 zijn weer meer nesten van kievit gevonden dan in 2021. In totaal maar liefst 71 nesten, terwijl de oppervlakte iets is afgenomen. (figuur 2 en tabel

Tabel 1. Het aantal gevonden legsels 2017 - 2022 in het buitengebied van Warnsveld, Vorden en Zutphen ten oosten van de IJssel.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Scholekster	1	1	2	1	1	3
Kievit	52	37	38	62	69	71
Grutto	-	-	-	-	1	-
Tureluur	1	-	2	4	1	1
Wulp	-	-	-	-	2	-
Kleine plevier	9	-	-	2	-	-
Graspieper	-	1	-	-	-	-
Gele kwikstaart	1	-	-	-	-	-
Wilde eend	-	-	-	2	1	-
totaal	64	39	42	71	75	75
uitkomstpercentage	56%	73%	62%	61%	47%	38%
oppervlakte	57	57	59	75	107	100
nesten/ha	1,12	0,68	0,71	0,95	0,70	0,75

1). De meeste lagen op bouwland (39), maar ook 32 op graslandpercelen langs de Berkel, op de IJsbaan en in het reservaat IJzerhorst. Het broedsucces was met 38 procent onvoldoende te noemen. Oorzaak van dat slechte resultaat is de predatie

van 36 legsels. Langs de Berkel (gezien op wildcamera) en zelfs op de ijsbaan heeft een steenmarter toegeslagen elders waren vermoedelijk zwarte kraai en das of vos de eierrovers. Door werkzaamheden en beweiding zijn vier legsels verloren gegaan. Naar schatting zijn uiteindelijk in het gebied ten oosten van de IJssel ongeveer 17 Kievitpullen vliegvlug geworden.

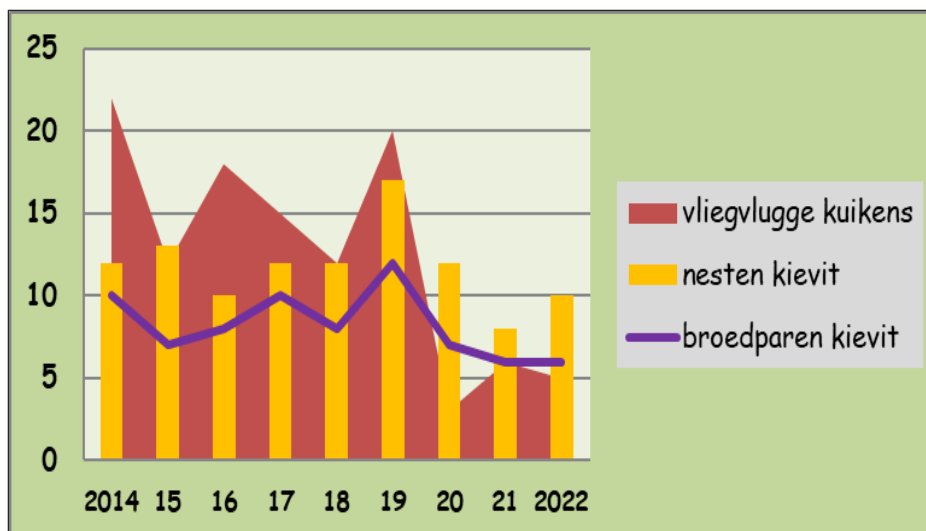
Voor het eerst sinds 2012 zijn er drie legsels van de scholekster gevonden, waarvan één op bouwland en twee op het gras langs de Berkel (tabel 1). Helaas zijn alle drie de nesten niet uitgekomen. Broeden op daken bieden deze soort meer uitkomst (zie verderop).

Tabel 2. Het aantal sinds 2017 gevonden legsels op de graslanden langs de Berkel.

Jaar	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Scholekster	-	-	1	1	1	2
Kievit	10	11	10	16	17	3
Grutto	-	-	-	-	1	-
Tureluur	1	-	2	4	1	1
Wulp	-	-	-	-	1	-
Kleine plevier	3	-	-	-	-	-
Graspieper	-	1	-	-	-	-
Gele kwikstaart	1	-	-	-	-	-
Wilde eend	-	-	-	2	1	-
 totaal	15	12	13	23	22	6

Langs de Berkel. Op het langs de Berkel aan de intensieve landbouw onttrokken land (6 ha) en enkele aangrenzende graslanden lagen in 2022 slechts 6 nesten, waarvan drie van de kievit, twee van scholekster en één van tureluur. Een heel stuk minder dan in voorgaande jaren (tabel 2). Het lijkt erop dat veel kieviten zijn uitgeweken naar naast gelegen maispercelen en een perceel met veldbonen. Op dat laatste

perceel zijn maar liefst negen nesten aangetroffen. Dat er langs de Berkel ondanks de wildrasters toch veel nesten verloren zijn gegaan is o.i. te wijten aan verstoring door de vele wandelaars langs de Berkel.

Figuur 3. Het aantal nesten, broedparen en vliegvlugge kuikens van kievit op de IJsbahn sinds 2014.

land. Het resultaat was met zes uitgekomen nesten en vijf vliegvlugge pullen overeenkomstig. Bennie van der Brink heeft vier pullen kunnen ringen.

DE IJSBAAN. In figuur 3 staat het sinds 2014 op de IJsbahn aangetroffen kievitslegsels, broedparen en vliegvlugge pullen. Wat het aantal nesten betreft was 2022 een beter jaar dan 2021 terwijl hetzelfde aantal broedparen gebruik maakte van dit drassige gras-

Voorster Klei

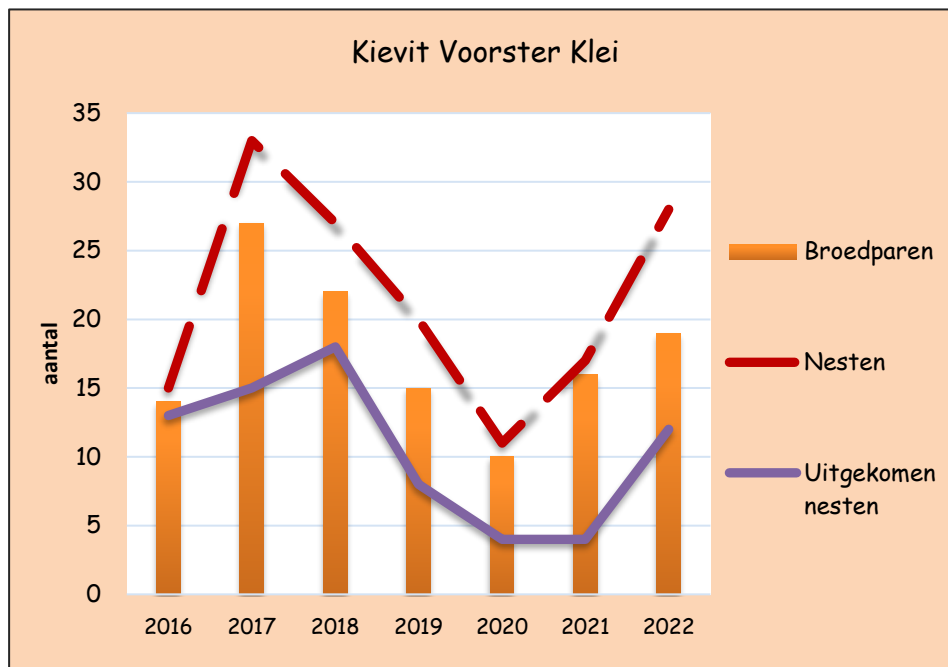
In 2022 is het gebied met een groot en vogelrijk maisperceel uitgebreid en bedraagt de totale oppervlakte 57 ha. Derhalve is ook het aantal gevonden legsels van met name kievit toegenomen tot het hoogste aantal sinds 2017 (tabel 3 en figuur 4). Ook het aantal scholekster is

weer op het niveau van dat jaar. Helaas waren ze alle vier gepredeerd. Met behulp van een drone zijn kort voor het maaien nog twee nesten van grutto gevonden. Ze waren helaas niet succesvol ondanks het ruim er omheen maaien. Datzelfde gold ook voor

Tabel 3. Het aantal nesten 2016 - 2022 op de Voorster Klei.

Jaar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Scholekster	2	4	2	2	2	1	4
Kievit	15	33	27	20	11	17	28
Grutto	0	2	4	2	1	2	3
Tureluur	1	2	0	2	0	0	0
Kleine plevier	3	1	0	0	0	0	1
Totaal	21	42	33	26	14	20	36
% uit	81	46	69	44	29	25	48
Oppervlakte	12	20	20	25	51	51	57

het paar dat op een perceel met uitgestelde maaidatum broedde. Tureluurs waren wel aanwezig, maar nesten zijn niet gevonden. Bijzonder was het succesvol broeden van een kleine plevier op het nieuwe perceel.

Figuur 4. Broedparen en (uitgekomen) nesten van kievit in de Voorster Klei 2016-2022.

Na het zeer lage uitkomstpercentage van 25 procent in 2021, was 2022 met 48 procent een stuk beter, maar nog steeds niet voldoende voor een stabiele populatie (tabel 3). Van de kievit zijn er twaalf nesten uitgekomen en zijn er tenminste vier pullen met enige zekerheid vliegvlug geworden (figuur 4).

Tondensche Enk en Voorst

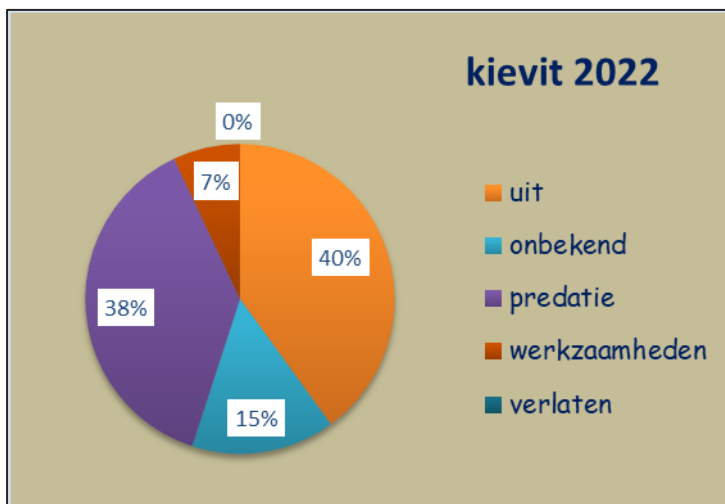
Bij Voorst is er voor het eerst contact geweest met een het bedrijf Vitalis dat biologische zaden produceert. Ad had er een scholekster op eieren zien zitten. Afsproken is dat de medewerkers zelf de nesten in de gaten houden en de resultaten aan ons doorgeven. Op de

Tabel 4. Het aantal nesten in het gebied Tondensche Enk/Voorst.

Soort	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Scholekster	1	1	1	1	0	2	3
Kievit	32	21	29	42	56	60	60
Grutto	-	-	-	-	-	-	1
Tureluur	-	-	-	-	-	1	2
Kleine plevier	-	-	-	-	1	1	-

Tondensche Enk heeft geen landuitbreiding plaatsgevonden, wel heren der vruchtwisseling; waar nu mais werd verbouwd, stond vorig jaar een graan-

gewas, of andersom. Het perceel van Bram Janssen zou in het voorjaar ingezaaid worden met een kruidenrijk grasmengsel. Door de droogte is dat pas in het najaar gebeurd. De hierdoor ontstane ruige vegetatie bleek wel aantrekkelijk voor kievit (3 nesten uit) en scholekster (1 gepredeerd) en gele kwikstaart (geen nest gevonden, wel alarm). Bijzonder was de onverwachte vondst van een gruttonest, het eerste op de Tondensche Enk. Het werd helemaal apart toen bij een volgend bezoek het legsel geflankeerd bleek door twee tureluurnesten. Ze lagen alle drie in de hoek van een grasland perceel, dicht tegen een kievitrijk maisland aan (figuur 6). Zo zochten grutto en tureluur de bescherming van de kievit tegen luchtpredatoren. Helemaal was toch snel daarna het gruttonest gepredeerd. Nadat er ruim om de tureluurnesten heen was gemaaid (foto voorkant), is er uiteindelijk één van uitgekomen.

Figuur 5. Het broedresultaat 2022 van de kievit op de Tondensche Enk en bij Voorst.

In tabel 4 staan het aantal sinds 2016 gevonden legfels, waarvan de hoofdmoot bestaat uit die van kievit. Door de hoge predatiedruk, zullen dat veel vervolglegfels zijn geweest. Voor het eerst lagen er in het gebied drie nesten van de scholekster, waarvan twee bij het hierboven genoemde bedrijf Vitalis. Het gruttonest en de twee tureluurnesten zijn hierboven al benoemd.

Naast bescherming tijdens eggen, aan-aarden en inzaaien, zijn een achttal vroege kievitnesten ook beschermd tijdens het bemesten met een sleepslang. Dankzij die inspanning zijn tenminste vijf daarvan met succes uitgebreed. Door de koude en droogte

Figuur 6. De 'kolonie' Kievitsnesten op de Tondense Enk. Wit = Kievit, rood = grutto, groen = tureluur.

daarna zijn helaas de meeste pullen gestorven. Uiteindelijk is 40 procent van de nesten uitgekomen, 38 procent gepreedeerd en zeven procent tijdens veldwerk verloren gegaan. (figuur 5). Een stuk beter dan in 2021 toen er maar 18 procent van de nesten was uitgekomen. Naar ruwe schatting zullen er in 2022 op de Tondense Enk en bij Voorst een twintigtal pullen vliegvlug zijn geworden.

Tichelbeeksewaard

Sinds 2006 doen we op het Zutphens deel van de Tichelbeeksewaard aan weidevogelbescherming, o.a. door het afsluiten van contracten met pachters. Sinds 2017 inventariseren we het gebied volgens de bmp-methode. Tijdens die telling wordt in vijf rondes aan de hand van het gedrag en nestvondsten het aantal broedparen geacht. In tabel 5 staan de resultaten van die

Tabel 5. Het aantal broedparen/territoria 2017 - 2022 in het Zutphens deel van de Tichelbeeksewaard. + = wel aanwezig, niet geteld.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Scholekster	-	-	-	-	-	1
Kievit	-	-	-	-	1	-
Kleine plevier	-	-	-	1	-	1
Grutto	1	1	-	-	-	-
Tureluur	3	1	1	3	2	3
Wulp	2	2	1	1	1	1
Wilde eend	± 5	7	5	7	8	9
Krakeend	1	3	2	3	4	3
Graspieper	6	8	4	6	10	6
Gele kwikstaart	2	-	-	2	1	2
Rietgors	9	12	12	15	7	10
Roodborsttapuit	4	1	-	-	1	-
Totaal	33	35	25	38	35	36

tellingen. Leuk is dat er in 2022 sinds jaren weer een territorium was van een scholekster, terwijl de kievit van 2021 verstek liet gaan. Van de in 2020 voor het eerst broedende kleine plevier, vertoonde weer een paartje afleidingsgedrag op een door de lage waterstand van de IJssel drooggevallen

strandje. De tureluur was weer de minst schaarse steltloper, terwijl een paartje wulp, waarschijnlijk zonder succes, er heeft gebroed. Van de eenden is de krakeend stabiel in aantal, terwijl de wilde eend langzaam lijkt toe te nemen. De weidezangvogels als graspieper en rietgors handhaven zich in wisselende aantallen. Ook de gele kwikstaart is weer jaarlijks present. De roodborsttapuit liet verstek gaan. Al met al laten de cijfers zien dat het nog steeds voor onze omgeving een interessant en belangrijk weidevogelgebied is. Maar ook voor rietvogels en struikbroeders is het een bijzondere plek. Zo heb ik in 2022 territoria vastgesteld van onder andere koekoek (2), bosrietzanger (21), kleine karekiet (3), spotvogel (1), grasmus (26), nachtegaal (1) en kneu (6). Langs de oever van de IJssel bevond zich ook een kolonie van oeverzwaluwen met zes bewoonde nestgangen.

Dakbroeders

Al jaren neemt het aantal op grasland of bouwland broedende scholekster langzaam af en is het broedresultaat bedroevend (bijlage 1). Het jaar 2022 is met 10 procent uitkomst geen uitzondering, maar tien gevonden nesten wel. Deze toename is echter schijn, daar er vijf nesten gevonden zijn op nieuw bezochte percelen.

Een landelijk verschijnsel is dat scholeksters steeds meer op platte daken gaan broeden. En dat biedt hen meer perspectief. Dat blijkt ook uit de inventarisatie van Fons. Hij noteert sinds 2014 de broedgevallen op bedrijfsgebouwen, scholen, woonhuizen en winkels binnen de bebouwde kom van Zutphen en Warnsveld (figuur 2). In 2022 komt hij tot tien broedgevallen en tenminste elf pullen vliegvlug. Daarvan zijn er vijf geringd. Nieuw is dat Rob van Swieten c.s. het bedrijventerrein De Mars hebben geïnventariseerd op broedende scholekster en ook kleine plevieren. Zij hebben op daken vier nesten van scholekster en één van kleine plevier gevonden en van elke soort één nest op een (meestal) verlaten parkeerterrein. Tenminste drie pullen van scholekster en twee van de plevieren zijn vliegvlug geworden. Helaas zijn de beide grondbroeders verstoord door onverwachte parkeerders.

Tot slot

Afgelopen voorjaar was het toch weer heel mooi over de akkers te lopen, langs de randen van graslanden weidevogels te observeren en soms onverwacht een mooi nest te vinden. Zoals die twee tureluurnesten vlak naast dat van een grutto op een perceel waar je dat totaal niet zou verwachten. Ook hebben we sinds lang wel tien nesten van de scholeksters op het land gevonden en zelfs een vijftiental (!) op daken gelokaliseerd. Bovendien is met 159 Kievitsnesten het recordaantal van vorig jaar weer overtroffen. Zaten er meer Kieviten of kwam dat door de uitbreiding met een perceel op de Voorsterklei? Zou best kunnen, maar dat doet niet af aan de behoorlijke Kievitpopulatie die rondom Zutphen nestelt.

Aan de andere kant waren de broedresultaten mager. Weliswaar was het uitkomstpercentage met 42 procent niet zo dramatisch als dat van 2021, maar toch is dit onvoldoende om de weidevogelpopulatie op den duur hier in stand te houden, zeker als je ook in ogenschouw neemt

dat er ook maar ongeveer 40 pullen vliegvlug zijn geworden. Het zeer matige resultaat was een gevolg van het zeer droge voorjaar en een hoge predatiedruk. Dat laatste is mede een gevolg van het feit dat buiten 'onze' gebieden nauwelijks meer weidevogels en kruidenrijke graslanden voorkomen, waardoor de predatoren naar de meest vogel- en voedselrijke plekken trekken om daar hun kostje te halen. Geïsoleerde paartjes maken weinig kans zich tegen m.n. luchtpredatoren te verdedigen. De meeste weidevogels 'weten' dat en zoeken de bescherming van de groep. De al eerdergenoemde 'kolonie' van grutto en tureluurs is daar een mooi voorbeeld van, evenals de concentratie van de Kieviten op de Tondensche Enk en de Voorsterklei.

Dit soort mooie ervaringen en de goede resultaten met actieve bescherming van legsels (foto 1), stimuleert ons om de weidevogels rond Zutphen en Warnsveld en Vorden te blijven beschermen. Daarmee hopen we komende jaren te kunnen genieten van een bescheiden, maar vrijwel complete weidevogelgemeenschap van Kievit, scholekster, grutto, tureluur, wulp, kleine plevier, graspieper en gele kwikstaart.

Dit verslag had niet tot stand kunnen komen zonder input en hulp van velen. Mijn dank gaat allereerst uit naar *Jos en Fons en Gerrie* voor hun tomeloze inzet om de legsels in een groot gebied te beschermen en voor het aanleveren van hun bevindingen. Daarnaast *Ad*, mijn vaste maat, en *Ineke, Jacqueline, Saskia en Shirley* voor hun enthousiasme om voor de weidevogels aan de slag te gaan. Tot slot *Bennie van der Brink* voor het ringen van Kievitpullen. Natuurlijk dank ik de *boeren* voor hun medewerking en inspanning om de weidevogels te beschermen en ben ik de *Gemeente Zutphen* zeer erkentelijk voor de financiële bijdrage voor het weidevogelbeheer van pachters in de Tichelbeeksewaard. Ook dank ik de *Stichting Landschapsbeheer Gelderland* voor het beschikbaar stellen van beschermingsmateriaal als sleepslangnestbeschermers, mandjes en stokken.

FRANS PARMENTIER, FEBRUARI 2023

Foto 1. 'Eiland' rondom Kievitsnest na bewerking en inzaaien van een maisperceel.

Bijlage 1. Gevonden legsels 2012 - 2022 en broedresultaat 2022

Jaar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Oppervlakte (ha)	127	126	125	125	134	153	156	279	368	443	441
Scholekster	9	5	4	5	5	5	3	5	3	4	10
Kievit	59	70	65	51	53	85	64	100	129	146	159
Grutto	4	6	7	3	2	3	5	2	1	3	4
Tureluur	7	6	9	3	4	6	1	4	6	2	3
Wulp	2	2	3	3	3	1	2	1	1	2	-
Kleine plevier	-	4	1	-	3	10	-	-	3	1	1
Graspieper	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Gele kwikstaart	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-
Rietgors	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wilde eend	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-
Grauwe gans	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	81	94	91	66	70	111	76	112	145	159	177
Uitkomstper-centage	68%	68%	72%	64%	73%	51%	74%	67%	53%	34%	42%

2022	Gevonden	Onbekend	Uitgekomen	Predatie	Veldwerk	Weiden	Verlaten
Scholekster	10	-	1	8	-	-	1
Kievit	159	18	63	66	10	1	1
Grutto	4	3	-	1	-	-	-
Tureluur	3	-	1	2	-	-	-
Kleine plevier	1	-	1	-	-	-	-
Totaal	177	21	66	77	10	1	2
Percentage	-	-	42%	49%	6%	1%	2%

Bijlage 2. Nesten per bedrijf 2022

Bedrijf	Soort	Totaal	Uit	Niet uit	Onbekend
Abbink, Vorden	Kievit	7	3	2	2
Bolink, Voorsterklei	Kievit	1	1	-	-
	Scholekster	3	-	3	-
Bouwmeester, Vorden	Kievit	7	4	3	-
De Bruin, Tondensche Enk	Grutto	1	-	1	-
	Kievit	37	12	17	8
	Tureluur	2	1	1	-
De Greef, Berkel	Kievit	21	9	12	-
Hissink, Warnsveld	Kievit	2	-	2	-
	Scholekster	1	-	1	-
Hoetink, Tondensche Enk	Kievit	9	3	6	-
IJsbaan, Zutphen	Kievit	8	6	2	-
Janssen, Tondensche Enk	Kievit	3	3	-	-
	Scholekster	1	-	1	-
Klaasen, Tondensche Enk	Kievit	8	3	4	1
Klein Kranenbarg, Warnsveld	Kievit	4	1	3	-
Kleine, Berkel	Kievit	1	-	1	-
	Scholekster	2	-	2	-
Lammers, Zutphen	Kievit	1	1	-	-
Onbekend, Zutphen	Kievit	1	1	-	-
Slijkhuis, Voorsterklei	Kievit	18	8	6	4
	Kleine plevier	1	1	-	-
	Scholekster	1	-	1	-
Soetenhorst, Berkel	Kievit	2	1	1	-
	Tureluur	1	-	1	-
Velthuis, Voorst	Kievit	3	3	-	-
Vitalis, Voorst	Scholekster	2	1	1	-
Wagenvoort, Zutphen	Kievit	15	1	13	1
Wijers, Voorsterklei	Grutto	3	-	-	3
	Kievit	9	3	4	2